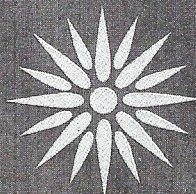
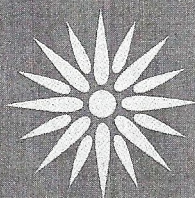

ΦΙΛΙΠΠΟΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ & ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΓΙΑΝΝΙΤΣΩΝ "Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ"

ΙΣΤΟΡΙΚΑ-ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΤΕΥΧΟΣ 55ο
ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2007
ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ

Η σφαγή στο μοναστήρι της Καλλιπέτρας

Επετειακή εκδήλωση για τα 100 χρόνια
από τη σφαγή της Καλλιπέτρας

Του Αθανάσιου Γ. Βουδούρη*

Ο Μακεδονικός Αγώνας, όπως έχει χαρακτηριστεί ο αγώνας των υποδούλων Ελλήνων της Μακεδονίας για την διατήρηση της εθνικής και θρησκευτικής τους ταυτότητας και την απόκρουση των ξένων προπαγανδών (εθνικών και θρησκευτικών), αποτελεί, αναμφίβολα, μία από τις σημαντικότερες περιόδους του Ελληνισμού στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα. Από τον κοινό αυτό αγώνα δεν ήταν δυνατό να λείπει η Βέροια και η ευρύτερη περιοχή της. Μαζί με τις άλλες πόλεις και τα χωριά της Μακεδονίας, η επαρχία της Βέροιας συνέβαλε ουσιαστικά με την συμμετοχή των κατοίκων της στην πραγμάτωση του εθνικού αυτού οράματος. Πολλοί άνθρωποι, από τις πόλεις και τα χωριά της επαρχίας, πήραν τον δρόμο για τα βουνά, ενωμένοι στον ίδιο σκοπό¹.

Εκτός από τους απλούς κατοίκους της υπαίθρου και τις συντονισμένες ενέργειες

τού ελεύθερου ελληνικού κράτους, καθοριστικό ρόλο προς την επίτευξη των σκοπών του αγώνα διαδραμάτισε η Εκκλησία, η οποία υπό τον κίνδυνο της αλλοτρίωσης των εθνικών και θρησκευτικών φρονημάτων μεγάλου μέρους του ποιμνίου της, προσέφερε σημαντικότερες υπηρεσίες στο δοκιμαζόμενο έθνος. Οι Μητροπολίτες Βεροίας και Ναούσης της περιόδου αυτής, όπως αποδεικνύεται από την αλληλογραφία τους με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και τα διάφορα ελληνικά και ξένα κέντρα, κατέβαλαν μεγάλες προσπάθειες για την ανάπτυξη της παιδείας, κυρίως στα χωριά που η δράση των προπαγανδιστών ήταν περισσότερο αναπτυγμένη, ενίσχυαν τα ένοπλα σώματα που δρούσαν στην περιοχή κυρίως υπό την αρχηγεία αξιωματικών του ελεύθερου ελληνικού κράτους και επεδίωκαν την ενημέρωση τόσο του Οικουμενικού Πατριαρχείου όσο και των Ευρωπαϊκών κέντρων για τα γεγονότα που ελάμβαναν

---

1. Παντελεήμονος Καλπακίδη Μητροπολίτου Βεροίας, Ναούσης & Καμπανίας, "Ο Μακεδονικός Αγώνας στη Βέροια", Ανάτυπο από τον τόμο "Ο Μακεδονικός Αγώνας μέσα από τις φωτογραφίες του (1904-1908)", Ι.Μ.Β.Ν.&Κ., Βέροια 2004.

χώρα στην Μητρόπολή τους, προκειμένου να αποδείξουν ότι ο αγώνας αυτός των Ελλήνων, ήταν αγώνας εθνικός και όχι αγώνας εγκληματιών, όπως επιχειρούσαν να τον παρουσιάσουν οι προπαγανδιστές.

Στην πρώτη γραμμή του αγώνα συστρατεύτηκαν, από την πρώτη κιόλας στιγμή, οι ιερείς και οι μοναχοί της επαρχίας, προσφέροντας ποικίλες υπηρεσίες, τόσο στον τομέα της πρόληψης όσο και της καταστολής της προπαγάνδας.

Αξιόλογη δράση, κατά την περίοδο αυτή, ανέπτυξε και το μοναστήρι της Θεοτό-

κου Καλλίπετρας, το οποίο λόγω της απόμακρης και δύσβατης τοποθεσίας στην οποία βρίσκεται, συχνά φιλοξενούσε διερχόμενα ή καταδιωκόμενα σώματα Ελλήνων ανταρτών που δρούσαν στην περιοχή. Επίσης, το μοναστήρι διέθεσε μεγάλο μέρος των κτημάτων του για την οικονομική ενίσχυση των σχολείων της επαρχίας², γεγονός που ασφαλώς ενόχλησε τους ρουμανίζοντες της περιοχής, οι οποίοι έχοντας την οικονομική ενίσχυση του Ρουμανικού κράτους, επιχειρούσαν να πλήξουν όσο το δυνατόν περισσότερο την Ελληνική παιδεία,

---

2. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Τα σχολεία της Βέροιας κατά τα έτη 1849 - 1912 βάσει ανεκδότων εγγράφων, Μακεδονικά 11 (1971) 16 - 18, Παύλου Πυρινού, Ανέκδοτος κώδικας 19ου αιώνα στα σχολεία της Βέροιας, Μακεδονικό Ημερολόγιο (1979) 147, Δημητρίου Αγγ. Παπάζη, "Συμβολή στη μελέτη της ιστορίας της Ιεράς Μονής Παναγίας Καλήπετρας μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα", Γρηγόριος Παλαμάς τ. 783 (Μάιος - Αύγουστος 2000) 608 -609 (όπου και εκτενέστερη παλαιότερη βιβλιογραφία).

προκειμένου να αλλοιώσουν με αυτόν τον τρόπο τα εθνικά και θρησκευτικά αισθητήρια των απλών κατοίκων της επαρχίας. Αυτοί ήταν και οι βασικότεροι λόγοι για τους οποίους οι ρουμανίζοντες αποφάσισαν να εισέλθουν στο Μοναστήρι της Καλλιπέτρας και να δολοφονήσουν όσους βρισκόταν σ' αυτό, πιστεύοντας ότι με αυτόν τον τρόπο θα επιτύγχαναν μέρος των σκοπών τους.

Οι μέχρι σήμερα πληροφορίες για την σφαγή στο Μοναστήρι της Καλλιπέτρας, παρουσιάζουν δυστυχώς αρκετές ασάφειες και σε μερικά σημεία τους και ορισμένες αντιφάσεις. Σημαντικά στοιχεία για τη δράση και την προσφορά της μονής, κατά την περίοδο αυτή, παρουσίασε ο Ηγούμενός της Αρχιμανδρίτης Παλαμάς Κυριλλίδης, σε συνέδριο για τον Μακεδονικό Αγώνα στο Βέρμιο όρος και στην επαρχία Βεροίας, το οποίο πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2005 στη Φυτειά Ημαθίας.

Ο π. Παλαμάς, λοιπόν, παρουσίασε στο παραπάνω συνέδριο, μεταξύ άλλων σημαντικών στοιχείων και τον εξής σχετικό με τη σφαγή στην Καλλιπέτρα θρύλο :

«Ο τελευταῖος ἡγούμενος μέ τήν συνοδεία του ζούσαν στό Μοναστήρι τῆς Καλλιπέτρας γύρω στό 1905. Κάποιο πρωί, μετά τή λειτουργία, ἐπιτέθηκαν στό μοναστήρι ἑξαγριωμένοι ρουμανίζοντες, οἱ ὁποῖοι προέβησαν σέ βασανιστήρια, ὅσων διέμεναν ἐκεῖ. Τούς κατακρεοῦργησαν μέ μπαλντάδες καί τσεκούρια. Ἕνας ρουμανίζων, σήκωσε τόν μπαλτά γιά νά χτυπήσει κάποιον ἐργάτη, μέ τόν ὁποῖο ὅταν συγχωριανοί κι ἀπό παιδιά ἔπαιζαν μαζί. Ὁ ἐργάτης, πρόλαβε νά ἀποκαλέσει τόν φονιά μέ τό ὄνομά του καί νά συμπληρώσει «Καί μένα θά σκοτώσεις;». Κι ο ἐκτελεστής με φυλετικό μίσος του ἀπάντησε «Κι ἐσύ γραικός εἶσαι!» καί του κατάφερε τό θανάσιμο κτύπημα.

Καθώς ἡ τραγωδία ἦταν σε ἐξέλιξη, ἐπέστρεψε ο τούρκος δασοφύλακας τῆς Μονῆς -λῆς, ο ὁποῖος εἶχε τή συνήθεια νά σταματάει στη Τζαμάλα (τῆν μεγάλη πέτρα

που στέκεται ἐπιβλητικά πάνω ἀπό τή μονή), καί νά ρίχνει μιὰ ντουφεκιά στον ἀέρα γιά νά εἰδοποιήσει τους πατέρες ὅτι καταφτάνει, ὥστε νά του ετοιμάσουν ρακί γιά νά ζεσταθεῖ. Ὅμως ο ἀπρόσμενος πυροβολισμός τρόμαξε τους ρουμανίζοντες, οἱ ὁποῖοι υπέθεσαν ὅτι εἶχαν καταφθάσει ἐλληνικά ἀντάρτικα σώματα. Φεύγοντας εἶχαν ἐκτελέσει ὅλους ἐκτός ἀπό ἕναν νεαρό ἐργάτη, ο ὁποῖος ἀν καί ἐπιβλήθηκε σε φρικτά βασανιστήρια, κατόρθωσε τελικά νά διαφύγει τόν θάνατο.

Ο ἀρχισυμμορίτης ἔδωσε ἐντολή σε κάποιον νά ἀποτελειώσει τόν νεαρό που ζούσε. Ἐκεῖνος πῆγε κοντά καί βλέποντας τὸ παιδί νά σφαδάζει ἀπό τούς πόνους, κάτι ἐνεύσε μέσα του καί τὸ λυπήθηκε. Του εἶπε τότε νά σιωπήσει καί νά παραστήσει τόν πεθαμένο. Ἐριξε καί μιὰ ντουφεκιά στον ἀέρα γιά νά πείσει τόν καπετάνιο του ὅτι ἐκτέλεσε τῆν ἐντολή του.

Κατεβαίνοντας στη μονή ο Τούρκος δραγάτης, ἀντίκρισε τῆν φοβερή καταστροφή. Μετέφερε τότε τόν νεαρό στο ἀνώϊ του ἡγουμενεῖου ὅπου ἕνας υπερῆλικας μοναχός κάθονταν κοντά στο τζάκι καί λόγω του προχωρημένου τῆς ηλικίας του δέν εἶχε καταλάβει τι ἐγίνε. Ζήτησε ἀπό τόν γέροντα μοναχό νά διατηρήσει τῆ φωτιά μέχρι νά φέρει βοήθεια. Ἦταν Μάρτης μήνας καί τὸ κρῦο δυνατό. Ἀνέβηκε στη Ραχιά ὅπου ἐνημέρωσε γιά ὅσα ἐγίναν. Κατέβηκαν οἱ χωριανοί καί ἀντίκρισαν τὸ φρικτό θέαμα, Λέγεται, ἐπίσης, πῶς ὅταν συναρμολόγησαν τὸ πτώμα ἐνός σφαγιασθέντος μέτρησαν 43 τεμάχια. Στη συνέχεια τους ἔθαψαν κοντά στο Μοναστήρι, ὅπου υπάρχουν ἀπό τότε μέχρι σήμερα Ροδιές. Ο διασωθῆς νεαρός, ἔζησε τῆν ὑπολοιπή του ζωὴ κουτσός. Πέθανε τὸ 1947 καί πολλοί ἀπό τους ηλικιωμένους Ραχιώτες τόν θυμούνται.

Σε κάποια ἄλλη ἐκδοχὴ του θρύλου, λέγεται ὅτι δύο ἱερομόναχους τούς ἔδεσαν στην Ὠραία Πύλη του ναοῦ τῆς μονῆς καί τους ἔγδαραν ζωντανούς»³.

Εἶναι ἐμφανές, ὅτι ο παραπάνω θρύλος

εμπεριέχει αρκετές γιγαντοποιημένες λεπτομέρειες και υπερβολές. Ειδικά ο αριθμός των εκτελεσθέντων είναι βέβαιο ότι είναι υπερβολικός. Ίσως να συγχέονται παλαιότερες τραγωδίες με αυτή των αρχών του 20ου αιώνα, όπως άλλωστε συμβαίνει σε αρκετές παρόμοιες περιπτώσεις.

Εκτός από την άγγραφο προφορική παράδοση για την σφαγή στην Καλλίπετρα, σώζονται και ορισμένες χειρόγραφες σημειώσεις κατοίκων της περιοχής, όπως π.χ. του Αθανασίου Δ. Ντουμανόπουλου και του Ευαγγέλου Στεφανόπουλου⁴, οι οποίοι βασιζόμενοι κυρίως σε προφορικές διηγήσεις αυτοπτών και αυτήκων μαρτύρων, θέλησαν να διασώσουν ορισμένα στοιχεία που αφορούν και το συγκεκριμένο γεγονός. Μεγάλο μέρος των χειρογράφων αυτών, φυλάσσονται στο αρχείο του ιστορικού της πόλης κ. Γεωργίου Χιονίδη, καθώς και σε ιδιωτικές συλλογές διαφόρων ερευνητών. Ο σημερινός ηγούμενος της μονής, παρουσίασε ορισμένες από τις πληροφορίες αυτές, τις οποίες κατέγραψε κατά το έτος 1965, σε χειρόγραφο τετράδιο, ο «ολιγογράμματος αλλά ενσυνείδητος», όπως ο ίδιος τον χαρακτηρίζει, ιεροψάλτης του χωριού Ράχη, Ευάγγελος Στεφανόπουλος, το οποίο φέρει τον τίτλο «ΛΕΥΚΩΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΡΑΧΗ – ΑΠΟ ΠΑΛΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΩΡΑ». Σε ένα από τα κεφάλαια του τετραδίου, με τίτλο «Προφορικές διηγήσεις και εκθέσεις από πολλούς ηλικιωμένους άνδρας του χωριού μας», ο Στεφανόπουλος αναφέρει τα εξής:

«7-3-1907. Σφαγή του παπα - Ιγνατίου, ηγουμένου της Καληπέτρας και του Δημη-

τρίου Μπατσιαρά και βαρέως λαβουμένου με μάχαιραν του Αθανασίου Μανολοπούλου από Ράχοβο, από τους επταμελή ανταρτών συμμορίας Ρουμανοβλάχων από Κουμαργιά Βεροίας. Ο αρχηγός τους λεγόταν Νταρλαγιάννης⁵.

Στο ίδιο χειρόγραφο, ο υπερήλικας Ραχιώτης Αθανάσιος Γιαννισόπουλος αναφέρει: «Από την σφαγήν του παπα - Ιγνατίου 1908 το [κτήμα της Καλιπέτρας] παρέλαβεν ο Άγιος Αντώνιος <το πιτροπάτο> Βεροίας»⁶.

Στον κατάλογο εφημερίων της Ραχιάς αναφέρονται δύο ηγούμενοι της Μονής. Ο δεύτερος είναι ο εκτελεστής παπα-Ιγνατίος με το επίθετο «Σκουλαργιώτης»⁷, το οποίο κατά πάσα πιθανότητα υποδηλώνει την καταγωγή του ιερομονάχου από το χωριό Σκούλιαρη του Νομού Κοζάνης.

Σε άλλο σημείο των σημειώσεών του ο Στεφανόπουλος αναφέρεται στον διασωθέντα από τη σφαγή, Αθανασίο Μανουλόπουλο, γράφοντας τα εξής : «Ως πρώτος Δραγάτης (αγροφύλακας) του χωριού από το 1910 έως το 1924 ήταν ο Αθανάσιος Μανουλόπουλος ο Κουτσός. Τον είχαν μαχαιρώσει στο πόδι του οι Ρουμάνοι Κομιτατζίδες του Καπετάν Νταρλαγιάννη το 1908 στο Μοναστήρι της Καλλίπετρας...»⁸. Θα πρέπει να διευκρινήσουμε ότι και αυτές οι πληροφορίες του Ευάγγελου Στεφανόπουλου δεν είναι απολύτως αξιόπιστες, κυρίως μάλιστα σε ό,τι αφορά τις ημερομηνίες και τα ονόματα των θυμάτων.

Πληροφορίες, για το γεγονός αυτό, αντλούμε και από το έργο του Αναστασίου Εμμ. Χριστοδούλου με τίτλο «Η συμβολή

3. π. Παλαμά Κυριλλίδη, "Η συμβολή της ιεράς μονής Θεοτόκου Καλλίπετρας στον Μακεδονικό Αγώνα", Πρακτικά Επιστημονικού συνεδρίου «Ο Μακεδονικός Αγώνας στο Βέρμιο όρος και στην επαρχία Βεροίας», Φυτεία Ημαθίας 2 – 4 Δεκεμβρίου 2005 (υπό έκδοση).

4. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ιστορία της Βέροιας, τ. Α', Βέροια 1960, σσ. 42 – 43.

5. Ευάγγελου Στεφανόπουλου, Λεύκωμα ιστορίας και διοικήσεως του χωριού Ράχη – από παλαιά χρόνια μέχρι τώρα, (Ανέκδοτο), σ. 30.

6. Στεφανόπουλου, Λεύκωμα ιστορίας, ό.π., σ. 34.

7. Στεφανόπουλου, Λεύκωμα ιστορίας, ό.π., σ. 71.

8. Στεφανόπουλου, Λεύκωμα ιστορίας, ό.π., σ. 75.

της Βεροίας εις τον Μακεδονικόν Αγώνα 1902 – 1908», το οποίο εκδόθηκε στη Βέροια, τον Σεπτέμβριο του 1965. Ο Χριστοδούλου αναφέρει ότι η σφαγή του ηγουμένου της Καλλιπέτρας Ιγνατίου στον χώρο της μονής και του «ηγουμένου της Δοβράς» παπά – Σταύρου στην περιοχή της Μαρούσιας, έγινε ως αντίποινα για τον θάνατο του ρουμανίζοντα ιερέα παπά – Νάτσια και τον τραυματισμό του επίσης ρουμανίζοντα παπά – Γιώργη⁹.

Για το γεγονός κάνει λόγο στα απομνημονεύματά του και ο Μακεδονομάχος Βασίλειος Σταυρόπουλος, ο γνωστός οπλαρχηγός καπετάν – Κόρακας, ο οποίος αναφέρει τα εξής: «Βρισκόμουν και πάλι στη λίμνη καταστρώνοντας νέα σχέδια όταν πληροφορήθηκα ότι ρουμανικό σώμα θέλοντας να εκδικηθεί τον Παπαγιώργη έπιασε και σκότωσε τον ιερομόναχο της Μονής Καλλιπέτρας και τον τσομπάνο της μονής Πατσιούρα και τραυμάτισε τον Μπακόπουλο απ' το Ράχοβο. Έτσι πριν ξεκουραστούν καλά – καλά οι άντρες μου ξεκίνησα να πάρω πίσω το αίμα των παλικαριών αυτών»¹⁰. Ως αντίποινα ο καπετάν – Κόρακας προέβη σε δολοφονίες ρουμανιζόντων της περιοχής, μαζί με τα κοπάδια τους, γεγονός που αναπτέρωσε το ηθικό των δοκιμαζόμενων και απροστάτευτων κατοίκων της ε-

παρχίας. Επίσης, ο ίδιος αναφέρει ότι η σφαγή του παπά – Σταύρου και του συνοδού του Μάρκου Σαφάρη έγινε ως αντίποινα για την επίθεση του σώματός του στο χωριό Δόλιανη (σημερινή Κουμαριά)¹¹.

Ο πρώην ηγούμενος της Παναγίας Δοβρά παπά – Σταύρος, φαίνεται ότι είχε επίσης σχέση και με το μοναστήρι της Καλλιπέτρας¹². Όπως προκύπτει από κώδικα της Μητροπόλεως Βεροίας, ο παπά – Σταύρος διέμενε στη Δοβρά για έξι έτη (1885 – 1891) και στη συνέχεια ζήτησε να μετατεθεί στη μονή της Καλλιπέτρας¹³, όπου κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες για την ανακαίνιση και ανοικοδόμησή της¹⁴. Όπως προαναφέραμε, ο παπά – Σταύρος¹⁵ δολοφονήθηκε κατά την περίοδο αυτή, στην περιοχή της Μαρούσιας, από ένοπλο σώμα ρουμανιζόντων¹⁶. Ο Αστέριος Τζίμας, αναφέρει ότι κατά το έτος 1914, ρουμανίζοντες προπαγανδιστές δολοφόνησαν στην περιοχή της Μαρούσιας τον εφημέριο του Σελίου και της Μαρούσιας παπά – Σταύρη, ο οποίος πήγαινε να λειτουργήσει στον ναό του αγίου Νικολάου¹⁷. Δεν αποκλείεται να πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο, αν και οι πληροφορίες είναι συγκεχυμένες και αντικρουόμενες. Πιθανότατα η λαϊκή προφορική παράδοση αλλοίωσε στο πέρασμα του χρόνου την ιστορική αλήθεια, όπως συνέβη και

---

9. Αναστασίου Εμμ. Χριστοδούλου, Η συμβολή της Βεροίας εις τον Μακεδονικόν Αγώνα, Βέροια 1965, σσ. 44, 52, 54.

10. Βασιλείου Σταυρόπουλου, Ο Μακεδονικός Αγώνας – Απομνημονεύματα, Ι.Μ.Χ.Α., Θεσσαλονίκη 1984, σ. 440. Βλ. και Χριστοδούλου, Η συμβολή, ό.π., σ. 44 (όπου δημοσιεύεται επιστολή του Β. Σταυρόπουλου, στην οποία γίνεται αναφορά και στη σφαγή της Καλλιπέτρας).

11. Σταυρόπουλου, Ο Μακεδονικός Αγώνας, ό.π., σ. 438.

12. Παπάζη, Συμβολή στη μελέτη, ό.π., σ. 617.

13. Δημητρίου Αγγ. Παπάζη, Η ιερά μονή Παναγίας της Κουκουμητριώτισσας η επονομαζόμενη Δοβρά, Βέροια 1999, σ. 45, 63 – 65.

14. Παύλου Πυρινού, Απάντηση στο δημοσίευμα του Αρχιμ. Παλαμά Κυριλλίδη Ηγουμένου Ι. Μ. Θεοτόκου Καλήπετρας για το Μοναστήρι της Καλήπετρας περιοχής Βεροίας, Εφημερίδα Λαός (17 Απριλίου 2005) 9.

15. π. Παλαμά Κυριλλίδη, Η συμβολή της ιεράς μονής, ό.π., (υπό έκδοση). Για τον παπά – Σταύρο βλ. Καλπακίδη, Το μοναστήρι της Παναγίας Δοβρά, Βέροια 2002, σσ. 49 – 51, Παπάζη, Η ιερά μονή, ό.π., σσ. 44 – 45, 63 – 64.

16. Χριστοδούλου, Η συμβολή, ό.π., σσ. 44, 52, 54.

17. Ν. Τζίμα, Σέλι – Μία ακόμη Μέκκα των βλάχων, Βέροια 2005, σσ. 69, 76.

με τον θρύλο στον οποίο αναφερθήκαμε στην αρχή της ομιλίας. Η ονομασία, πάντως, της πηγής και της τοποθεσίας «παπά - Σταύρης» που βρίσκεται δυτικά από το παλαιό χωριό της Μαρούσιας, είναι σχεδόν βέβαιο ότι προέρχεται από τον φονευθέντα ιερέα παπά - Σταύρο. Αξίζει να σημειωθεί, ότι το Γενικό Επιτελείο Στρατού (Γ.Ε.Σ.) με Πράξη της 12ης Δεκεμβρίου του 1962 (Πρ. 12 - 12 - 62 Γ.Ε.Σ.), αναγνώρισε επίσημα τον παπά - Σταύρο ως Μακεδονομάχο με την ειδικότητα του Πράκτορα 3ης τάξεως (Πράκτωρ Γ'), αναφέροντας ως τόπο κατοικίας του την μονή της Καλλιπέτρας¹⁸.

Οι σημαντικότερες, όμως, και περισσότερο αξιόπιστες πληροφορίες για τα γεγονότα που σχετίζονται με τη σφαγή της Καλλιπέτρας, σώζονται σε ανέκδοτο κώδικα της Μητροπόλεως Βεροίας, των ετών 1906 - 1908¹⁹. Στον κώδικα αυτό, βρίσκεται καταγεγραμμένη η αλληλογραφία του Μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Απόστολου Χριστοδούλου, με το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Ο Μητροπολίτης Απόστολος, μη μπορώντας να ανεχθεί τα εγκλήματα των ρουμανιζόντων που δρούσαν στην περιοχή με την ανοχή των τουρκικών αρχών, συχνά έστελνε επιστολές διαμαρτυρίας προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο, προκειμένου και αυτό με τη σειρά του να ζητήσει βοήθεια και λύση στο πρόβλημα από την Οθωμανική Κυβέρνηση. Στις σελίδες 74 - 75 του κώδικα, σώζεται η εξής σχετική με τα γεγονότα της Καλλιπέτρας επιστολή :

Ἄρ. Πρωτ. 489

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Σκοπίμως ανέβαλον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας νά

ἀναγγείλω τῇ Μητρὶ ἐκκλησίᾳ τὸ λυπηρὸν συμβάν ἐσχάτως ἐν τῇ ἐμῇ ἐπαρχίᾳ ἐπιθυμῶν νά παραβάλω τὰς τῶν ἀρμοδίων ἐνεργείας ἐξ ἀφορμῆς τοῦ συμβάντος τούτου πρὸς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ γνωστοποιηθέντος διὰ τῆς ἀπὸ 18ης λήξαντος μηνὸς ἐπιστολῆς μου κακουργήματα. Τὴν παρελθούσαν δηλαδὴ Τετάρτην 27 λήξαντος περὶ τὴν 7ῃ ὥρᾳ τουρκιστὶ τῆς ἡμέρας (περίπου 14:00), δεκαπεντὰς ρωμύων ληστανταρτῶν εἰσβαλοῦσα εἰς τὸ τρίωρον τῆς Βερροίας ἀπέχον ἐνοριακὸν μονίδριον τῆς Καλλιπέτρας, μαρτυρικῆς ἐφόνευσε τὸν ἡγούμενον αὐτον, ἱερομόναχον Ἰγνάτιον, ἕτερον ἐργάτην οἰκογενειάρχην, Δημήτριον, τὸν δὲ ἀνεψιὸν τοῦ ἡγουμένου, νέον τὴν ἡλικίαν, πλήξασα πολλὰ τοῦ σώματος διὰ ξιφολόγησιν καὶ πελέκωσιν, ἀφῆκεν ἄπνουν, νομίσασα αὐτὸν νεκρὸν, ὅστις ὁμως, εὐτυχῶς, συνελθὼν ἀπεστάλη ἀφ' ἡμῶν τῇ ἐπαύριον πρὸς νοσηλείαν εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γαλλικὸν Νοσοκομεῖον. Οἱ τοιοῦτον μαρτυρικὸν θάνατον εὐρόντες δύο ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἐκηδεύθησαν ἐν Βερροίᾳ τὴν Παρασκευὴν μεγαλοπρεπῶς ἐν μέσῳ ἡσυχίας καὶ γενικῶς κατηφείας. Ἵνα δὲ διὰ τὸ ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ ἄλλοτε ληστοῦ Χατζηγώγου «Ἅγιος Ἰωάννης» κακούργημα τῆς 4ης Φεβρουαρίου τῇ ὑποδείξει ἑνὸς ρωμύου συνελήφθησαν ἕκτοτε περὶ τοὺς εἴκοσι (20) ὁμογενεὶς καὶ κρατοῦνται ἄχρις ὥρας ἐν ταῖς φυλακαῖς πρὸς ἐνοχοποίησιν δὲ αὐτῶν προσάγονται ἐκάστοτε ὡς μάρτυρες διάφορα ἐξαγοραζόμενα ἀπὸ τοῦ Χατζηγώγου κοινωνικὰ περιτρίμματα, διὰ τὸ κακούργημα τῆς Καλλιπέτρας εἶς μόνον μέχρι σήμερον ἐφυλακίσθη, περὶ τινῶν ἄλλων, καταγεληθέντων ὑπὸ τοῦ ἐπιζήσαντος νεανίου, ψευδῶς λεχθέντος ὅτι ἀπουσιάζουσιν ἐν Ἀμερικῇ. Πιστεύω ὁμως ὅτι τίς τῶν μι-

18. Γ.Α.Κ. - Ι.Α.Β., Αρχεῖο του πρ. Δημάρχου Αναστασίου Καρατζόγλου «Μακεδονικός Αγών 1903 - 1909 και κατάλογοι Μακεδονομάχων Νομοῦ Ημαθίας, (ἀνέκδοτο), λυτά φύλλα.

19. Αρχεῖο Ἱεράς Μητροπόλεως Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας (Α. Ι. Μ. Β. Ν. Κ.), Βιβλίον ἀλληλογραφίας Πατριαρχείου 1906 - 1908, (ἀνέκδοτο), σσ. 74 - 75.

σθίων ὀργάνων δικαιοσύνης θά κατισχύση ἐπὶ τέλος τὸ φιλοδίκαιον καὶ ἀμερόληπτον τοῦ φιλολάου ὑμῶν Αὐτοκράτορος Σουλτάνου.

(...)

Τῆ 4ῃ Μαρτίου 1908

† Ὁ Βεροίας καὶ Ναούσης Ἀπόστολος

Επίσης, ὁ Μητροπολίτης Ἀπόστολος, σὲ ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἀναφέρει τὰ ἐξῆς σχετικά μετὴ δολοφονία τοῦ πρώην ηγουμένου τῆς Καλλιπέτρας παπὰ – Σταύρου²⁰:

Ἄρ. Πρωτ. 544

Παναγιώτατε Δέσποτα,

(...)

Ἴδού τὰ ἀποτελέσματα τῆς προστασίας τῆς δράσεως τῶν ρουμανιζόντων ἀνταρτῶν. Προχθὲς Σάββατον (21 Ἰουνίου 1908) ἐν μέσῳ γενικῶς κατηφείας πολλῶν ἑκατοντάδων ὀρθοδόξων, ἐκήδευον συγχρόνως τὸν ὑπερογδοηκονταετῆ σεβάσιμον ἱερέα Σταῦρο καὶ τὸν οἰκογενειάρχην Μερκούριον Ζαφάραν φονευθέντων διὰ μαχαιρῶν ἔξωθεν τοῦ Κάτω Σελίου, ὅπου ἔδρευε ἀπόσπασμα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ. Ὀλίγον δὲ πρότερον οἱ αὐτοὶ κακούργοι ἐφόνευσαν δυὸ χριστιανούς μου ἐκ χωρίου Τσορνόβου καὶ ἐπλήγωσαν ἕνα.

(...)

Ἐν Βεροίᾳ τῆ 23 Ἰουνίου 1908

Ανακεφαλαιώνοντας, λοιπὸν, τὰ ὅσα εἶπαμε μέχρι τώρα, θὰ μπορούσαμε νὰ καταλήξουμε στὶς παρακάτω παρατηρήσεις καὶ συμπεράσματα :

Α) Ἀρκετὰ μεγάλη διαφωνία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν πηγῶν, σχετικά μετὴν χρονολογία καὶ τὴν ἡμερομηνία κατὰ τὴν ὁποία ἐγένετο ἡ σφαγὴ στὸ μοναστήρι τῆς Καλλιπέτρας²¹. Ὁ ἱστορικός τῆς πόλης μας κ. Γεώργιος Χιονίδης, σὲ ἄρθρο τοῦ πρὸς δημοσιεύτηκε ἀρχικὰ ἀπὸ τὸ Ἴδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου (I.M.X.A.) κατὰ τὸ ἔτος 1984²², καὶ στὴ συνέχεια ἀναδημοσίευσε στὸ περιοδικὸ «Νιάουστα», τὸ 1987, ἀναφέρει τὰ ἐξῆς σχετικά: «Τὸν Μάρτιο τοῦ 1907, ὁ ρουμανίζων τῆς Κουμαριάς καπετάν Νταρλαγιάννης σκότωνε συνέχεια Ἕλληνες, ὅπως στὸ μοναστήρι τῆς Καλλιπέτρας καὶ ἀλλοῦ»²³. Σύμφωνα μετὸν Μητροπολίτη Βεροίας καὶ Ναούσης Ἀπόστολο Ἰησοδοῦλου, τὸ δυσάρεστο αὐτὸ γεγονός, πρὸς ἀνέκοψε γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα τὴ λειτουργία τῆς μονῆς, ἐγένετο τὴν Τετάρτη 27 Φεβρουαρίου τοῦ 1908, στὶς 14:00 περίπου τὸ μεσημέρι. Ὁ καπετάν – Κόρακας, τοποθετεῖ τὸ περιστατικὸ μεταξὺ τῶν μηνῶν Μαρτίου καὶ Μαΐου τοῦ ἰδίου ἔτους (1908)²⁴, ἐνῶ ὁ Ἀναστάσιος Χριστοδοῦλου, ἀναφέρεται ἀπλᾶ στὸ μαρτύριο τοῦ ηγουμένου καὶ τῶν συνοδῶν του, χωρὶς ὠστόσο νὰ ἐπιχειρεῖ τὴν χρονολογικὴ τοποθέτησή του. Τέλος, ὁ Εὐάγγελος Στεφανόπουλος, ἀναφέρει ὡς ἡμερομηνία τοῦ γεγονότος τὴν 7ῃ Μαρτίου τοῦ 1907.

20. Α. Ι. Μ. Β. Ν. Κ., Βιβλίον ἀλληλογραφίας, ὁ.π., σσ. 84 – 85.

21. Μεταξὺ τῶν ἀπόψεων πρὸς ἀκολουθοῦν, συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἀπόψη τοῦ ηγουμένου τῆς μονῆς Ἀρχιμ. Παλαμὰ Κυριλλίδη, ὁ ὁποῖος, σὲ παλαιότερο ἄρθρο του, ἀναφέρει ὅτι ἡ σφαγὴ τῆς Καλλιπέτρας ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1905, ἀπόψη πρὸς λίγους μῆνες ἀργότερα ἀναίρεσε, δεχόμενος ὡς ὀρθὴ ἡμερομηνία αὐτῆ τοῦ Ε. Στεφανόπουλου (7 – 3 – 1907). Βλ. Παλαμὰ Κυριλλίδη (Ἀρχιμ.), "Τὸ Μοναστήρι τῆς Καλλιπέτρας περιοχῆς Βεροίας", Ἐφημερίδα Λαὸς (10 Ἀπριλίου 2005) 4.

22. Γεωργίου Χ. Χιονίδης, "Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼνας στὴν περιοχὴ τῆς Βέροιας", Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼνας, I.M.X.A., Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 428 – 429.

23. Γεωργίου Χ. Χιονίδης, "Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼνας στὴν περιοχὴ τῆς Βέροιας", Περιοδικὸ Νιάουστα τχ. 41 (Ὀκτώβριος – Δεκέμβριος 1987) 157.

24. Σταυροπούλου, Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼνας, ὁ.π., σσ. 437 – 442.

Β) Οι περισσότερες πηγές συμφωνούν στον αριθμό των θυμάτων της μονής κατά την περίοδο αυτή. Πρόκειται για τον ηγούμενο ιερομόναχο Ιγνάτιο, τον Δημήτριο Πατσιαβούρα ή Πατσιούρα ή Μπατσιαρά, σύμφωνα με τις διάφορες παραλαγές του ονόματός του, και τον νεαρό ανεψιό του ηγουμένου Αθανάσιο Μπακόπουλο ή Μανωλόπουλο, ο οποίος τελικά διέφυγε τον θάνατο, μένοντας όμως παράλυτος για την υπόλοιπη ζωή του. Με τον αριθμό των θυμάτων διαφωνεί ο Στεφανόπουλος, ο οποίος τοποθετεί το μαρτύριο του νεαρού Ραχιώτη ένα χρόνο μετά από τη σφαγή στο μοναστήρι. Επίσης, όλες οι πηγές συμφωνούν στα ονόματα του πρώην ηγουμένου της Δοβράς και της Καλλίπετρας παπά – Σταύρου και του συνοδού του Μάρκου ή Μερκουρίου Ζαφάρα²⁵, οι οποίοι δολοφονήθηκαν από ομάδα ρουμανιζόντων στην περιοχή της Μαρούσιας.

Γ) Ένα επίσης αδιευκρίνιστο ερώτημα, παραμένει το ποιος τελικά ήταν ο αρχηγός της πολυμελούς συμμορίας των ρουμανιζόντων που διέπραξε το κακούργημα της Καλλίπετρας. Αν και οι περισσότερες από τις πηγές αναφέρουν ως υπαίτιο της σφαγής τον ρουμανίζοντα οπλαρχηγό Νταρλαγιάννη, ο οποίος δρούσε κυρίως στην περιοχή της Δόλιανης (Κουμαριάς), έχω την γνώμη ότι ο Μητροπολίτης Απόστολος στην παραπάνω επιστολή του προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο υπαινίσσεται ότι στην υπόθεση εμπλεκόταν και ο πρώην ληστής και πανίσχυρος με την οικονομική ενίσχυση της Ρουμανικής προπαγάνδας και την προστασία των τουρκικών αρχών Απόστολος Χατζηγώγος, άνθρωπος επικίνδυνος και αδίστακτος, όπως συχνά χαρακτηρίζεται τόσο σε επιστολές του Μητροπολίτη προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο, όσο και των Ελλήνων οπλαρχηγών της περιοχής προς το Προξενείο της Θεσ-

σαλονίκης και την Ελληνική κυβέρνηση. Εν πάση περιπτώσει, αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία, άσχετα με το ποιος ήταν ο τελικά σφαγέας της Καλλίπετρας, είναι το γεγονός ότι οι ρουμανίζοντες της περιοχής συνεχώς αποκτούσαν όλο και μεγαλύτερη δύναμη, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα πολλοί από τους βλαχόφωνους Έλληνες να εξαναγκάζονται με τη βία να αποσκιρτούν από τις ελληνικές αρχές και παραδοσεις και να ασπάζονται τη ρουμανική προπαγάνδα.

Κλείνοντας, αφού ευχαριστήσω και συγχάρω για μία ακόμη φορά τους συντελεστές αυτής της εκδήλωσης, θα ήθελα απευθυνόμενος σε όλους τους αυτοχριόμενους διανοούμενους της σύγχρονης εποχής, οι οποίοι «εὐκαιρῶς ἀκαιρῶς» διατυπώνουν σε κάθε περίπτωση την άποψή τους, δίνοντας την αίσθηση ότι γνωρίζουν τα πάντα «ἐπί παντός επιστητού», και με την πρώτη ευκαιρία σπεύδουν να απαξιώσουν και να διαστρεβλώσουν το έργο, τον ρόλο και την προσφορά της Εκκλησίας, κατά τα δύσκολα χρόνια της σκλαβιάς, να μου επιτρέψετε να τους υπενθυμίσω, ότι καλό θα ήταν να μελετήσουν πρώτα προσεκτικά την ιστορία του τόπου μας και τον ρόλο της Εκκλησίας στην διαμόρφωση των ιστορικών εξελίξεων, πριν ξεστομίσουν τους χειμάρρους των ύβρεων και των συκοφαντιών εναντίον της. Διότι τελικά, η αλήθεια όσο και αν επιχειρείται να σπιλωθεί, είναι αδύνατον να μην μένει πάντοτε φωτεινή, όπως άλλωστε της αξίζει.

* Ο Αθανάσιος Γ. Βουδούρης είναι θεολόγος - ιστορικός ερευνητής.

25 Αγγελου Κ. Ανεστόπουλου, Ο Μακεδονικός Αγών 1903 – 1908, τ. Β', Θεσσαλονίκη 1969, σ. 155.